

Dogoterapia jako forma wspomagania leczenia osób z niepełnosprawnościami

Streszczenie: Niniejszy artykuł ma charakter przeglądowy. Dotyczy on dogoterapii, czyli jednej z wielu dostępnych form animaloterapii (zooterapii). Dogoterapia to metoda przydatna w pracy z dziećmi z niepełnosprawnościami. Celem niniejszego artykułu jest ukazanie korzyści, jakie płyną z zastosowania tego rodzaju terapii w pracy z dziećmi z niepełnosprawnościami.

Wprowadzenie

Dogoterapia to jedna z dostępnych form animaloterapii (zooterapii). Innymi spotykanymi formami terapii są: felinoterapia (terapia z udziałem kotów), hipoterapia (terapia z udziałem koni), delfinoterapia (terapia z udziałem delfinów), onoterapia (z udziałem osłów i mułów) czy tzw. *pet therapy* (z udziałem zwierząt, takich jak świnki morskie, króliki, chomiki, alpaki, ptaki, płazy, gady) [Drwiega, Pietruczuk 2015].

Historia dogoterapii na świecie sięga czasów drugiej wojny światowej. Kapral William Wynne, odbywający służbę w Nowej Gwinei, wszedł w posiadanie psa rasy Yorkshire Terrier. Suczka Smoky początkowo pomagała Wynne'owi tylko przy pracach, takich jak pociągnięcie kabla telegraficznego czy dostarczenie tajnej wiadomości. Praca w charakterze psa terapeutycznego zaczęła się dopiero, gdy kapral musiał zostać poddany leczeniu szpitalnemu z powodu groźnego, tropikalnego wirusa. Wynne wielokrotnie odwiedzał ze swoją suczką szpital po powrocie do zdrowia. Smoky przez dłuższy czas pomieszkiwała w szpitalu i towarzyszyła rannym i schorowanym żołnierzom. Jej obecność miała dobroczynny wpływ na chorych, których stan zdrowia szybciej ulegał poprawie. W taki sposób Smoky stała się pierwszym psem terapeutycznym na świecie.

W Polsce w odniesieniu do terapii z udziałem psa używa się także nazwy kynoterapia lub ogólnie nazywa się to terapią z udziałem zwierząt. Jednakże termin dogoterapia jest najbardziej znany i rozpoznawalny oraz jest określeniem najdłużej używanym. Jego twórczynią jest Maria Czerwińska, założycielka i prezes Fundacji Przyjaźni Ludzi i Zwierząt CZE-NE-KA. W 1987 roku, przygotowując film „Widzę”, zauważyła dobroczynny wpływ zwierząt na dzieci niewidome.

W 1996 roku wygłosiła referat zatytułowany „Dogoterapia”, opisując swoją 9-letnią wolontariacką pracę z osobami z niepełnosprawnościami, które odwiedzała wraz ze swoimi psami. Od tego momentu termin „dogoterapia” został wprowadzony do użytku.

Według Polskiego Towarzystwa Kynoterapeutycznego dogoterapia to metoda wzmacniająca efektywność rozwoju osobowości, edukacji i rehabilitacji, w której czynnikiem motywującym jest odpowiednio przeszkolony pies, prowadzoną przez wykwalifikowanego dogoterapeutę. Uważa się ją za najbardziej naturalną formę animaloterapii. Dogoterapia ma na celu poprawę zdrowia zarówno psychicznego, jak i fizycznego. Dlatego też terapia ta ma szerokie spektrum działania. Może być skierowana do osób z niepełnosprawnościami, ale także do osób samotnych, zagubionych, w depresji. Kynoterapia wpływa także na socjalizację i uwrażliwienie trudnej młodzieży, narkomanów, więźniów, gdyż kontakt ze zwierzęciem tłumi negatywne emocje, a wymusza na dziecku czy osobie dorosłej pozytywne zachowanie. Zdecydowana większość zajęć kynoterapii kierowana jest jednak do dzieci, u których występuje: „porażenie mózgowe, niedowład kończyn, zaburzenia rozwoju motorycznego, zespół wiotkiego dziecka, zanik mięśni, autyzm, zespół Downa, zespół nadpobudliwości psychoruchowej, deficyt uwagi (ADHD, ADD), niestabilność emocjonalna oraz opóźnienie umysłowe” [Franczak, Krajewska, Skorupa 2007].

Przeciwwskazaniami do prowadzenia zajęć z psem według Polskiego Towarzystwa Kynoterapeutycznego są: alergia na psa, otwarte rany, choroby skóry, choroby infekcyjne, pasożyty oraz podwyższona temperatura. Do przeciwwskazań można dodać także kynofobię, czyli lęk przed psami.

Warunki, które musi spełniać pies

Dogoterapia ma na celu usprawnianie osób z niepełnosprawnościami oraz wspomaganie jednostek cierpiących, zagubionych w życiu czy tych, które nie potrafią się odnaleźć w świecie zewnętrznym. Dlatego tak ważne jest, aby psi terapeuta wykazywał określone cechy, które pozwolą obu stronom czerpać ze spotkania same korzyści.

Rasy psów najczęściej wykorzystywane w dogoterapii to:

- syberian husky,
- samojed,
- nowofundland,
- alaskan malamute,
- golden retriever,
- labrador retriever [Karbowniczek, Mielczarek 2007].

Psy te muszą spełniać określone warunki i odznaczać się odpowiednimi cechami, takimi jak na przykład:

- posłuszeństwo,
- łagodność,
- dobry stan zdrowia,
- czystość,
- tolerancję,
- akceptację obcych,
- chęć współpracy z terapeutą i innymi [Karbowniczek, Mielczarek 2007].

Wykorzystywane w dogoterapii psy powinny spełniać szereg różnych wymagań, które pozwolą im być psimi terapeutami. Muszą być zdrowe i sprawne fizycznie, należy jednak także uwzględnić charakter zwierzęcia. Jest to bardzo ważny aspekt, ponieważ pies będzie musiał pracować z różnymi ludźmi i w każdej sytuacji obie strony powinny czuć się komfortowo i bezpiecznie.

Formy zajęć z psem

Zajęcia z dogoterapii po raz pierwszy zostały zdefiniowane przez Towarzystwo Delta(USA) jako:

- **AAA (Animal Assisted Activity)** – zajęcia, które dostarczają możliwości motywacyjnych, edukacyjnych, terapeutycznych i/lub rekreacyjnych korzyści podnoszących jakość życia.
- **AAT (Animal Assisted Therapy)** – włączenie zwierzęcia do planu leczenia pacjenta.

Europejskie stowarzyszenie ADEu zdefiniowało formy AAA i AAT nieco inaczej oraz wprowadziło dodatkową formę:

- **AAE (Animal Assisted Education)** – zajęcia, które przede wszystkim poszerzają funkcje poznawcze pacjenta oraz zwiększają jego wiedzę na wybrane tematy.

Polskie Towarzystwo Kynoterapeutyczne zaproponowało polskie nazewnictwo form terapii:

- **Spotkanie z Psem (SP)** – jest to zapoznanie się ze zwierzęciem. W trakcie tej zabawy pacjent przyzwyczaja się do psa, dotyka go, głaszcze. Takie spotkania mogą być przeprowadzane indywidualnie lub grupowo. Mogą być jednorazowe lub cykliczne. Nie mają określonego czasu trwania. Ich przebieg nie musi być dokumentowany.
- **Edukacja z psem (EP)** – zajęcia te mają na celu motywację do nauki i usprawnienie sfery poznawczej i intelektualnej. Mogą być przeprowadzane indywidualnie lub grupowo. Konieczna jest obecność pedagoga

oraz dokumentacja zajęć, a także wcześniejsze ich przygotowanie na podstawie stworzonego scenariusza.

- **Terapia z psem (TP)** – takie zajęcia są ukierunkowane na konkretny cel ustalony wcześniej ze specjalistą (rehabilitantem, psychologiem lub lekarzem prowadzącym). Przeprowadzane są indywidualnie lub w bardzo małych grupach (do 3 osób), ponieważ ważne jest tu indywidualne podejście do potrzeb pacjenta. Taką terapię trzeba szczegółowo dokumentować, a każdy uczestnik ma założoną kartę informacyjną i kartę przebiegu zajęć.

Zalety dogoterapii

Zostało wyróżnionych dziewięć obszarów, w których możliwe jest uzyskanie poprawy funkcjonowania dziecka poprzez kontakt z psem:

- nawiązanie kontaktu z psem – pozwala to na przełamanie lęków oraz zainicjowanie relacji emocjonalnej między dzieckiem a psem;
- kształtowanie i doskonalenie orientacji w schemacie własnego ciała i ciała psa – poprzez interakcje ze zwierzęciem dziecko uczy się nie tylko jego anatomii, ale także własnej;
- aktywność ruchowa – zabawa z psem wymaga poruszania się, co wspomaga koordynację i precyzję ruchów;
- wyrażanie emocji – kontakt z psem pozwala rozwijać umiejętność odczuwania i wyrażania emocji. Dziecko może zachowywać się naturalnie i szczerze, przez co może także bez strachu okazywać uczucia;
- wydawanie komend – nauka komend rozwija i wzbogaca zasób wiedzy, ale także pozwala dziecku przejąć kontrolę, co podnosi jego samoocenę;
- poznawanie i opanowywanie czynności związanych z pielęgnacją psa – dzieci dowiadują się, w jaki sposób należy dbać o zwierzę, jak zaspokoić jego potrzeby. Zadania z tego obszaru pozwalają zrozumieć, że zwierzęta to żywe istoty, które także czują i wymagają opieki człowieka;
- wrażliwość słuchowa – odgłosy wydawane przez psa w trakcie zabawy pozwalają koncentrować się na zmyśle słuchu i go rozwijać;
- ćwiczenia edukacyjne – gry i zabawy pozwalają na naukę i utrwalanie wielu pojęć np.: kolorów, wielkości, liczb, pojęcia różnicy;
- zasób reakcji głosowych oraz słownictwa biernego i czynnego związanego z psem – można osiągnąć postępy w recepcji słownictwa dotyczącego człowieka, otoczenia i psa, dziecko uczy się i powtarza nowe słowa, które poznało w nowej dla siebie sytuacji [Siwko].

Zakończenie

W artykule przybliżona została tematyka związana z dogoterapią jako metodą pracy z dzieckiem z niepełnosprawnością w oparciu o studium literatury przedmiotu. W celu głębszej analizy tej problematyki istotne wydaje się przeprowadzenie badań empirycznych, które pozwolą ukazać efekty, jakie niesie za sobą dogoterapia w przypadku dzieci z niepełnosprawnościami.

Literatura

- Drwiega G., Pietruczuk Z., 2015: *Dogoterapia jako forma wspomagania rozwoju dziecka niepełnosprawnego*, „Niepełnosprawność - zagadnienia, problemy, rozwiązania”, nr 3 (16).
- Franczyk A., Krajewska K., Skorupa J., 2017: *Animaloterapia*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.
- Karbowniczek J., Mielczarek J., 2007: *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*, Akademia Ignatianum w Krakowie, Kraków.
- Siwko M., *Wpływ zajęć dogoterapii na funkcjonowanie i rozwój dzieci*, <https://psy24.pl/pies-pomocnik,ac106/wplyw-zajec-dogoterapii-na-funkcjonowanie-i-rozwoj-dzieci,852>, (dostęp: 20.05.2015).

Dog therapy as a form of support for the treatment of people with disabilities

Summary: This article has review character. It concerns dog therapy, which is one of many available forms of animal therapy (pet therapy). Pet therapy is a useful method in working with children with various disabilities. The purpose of this article is to show the benefits of using dog therapy in working with children with disabilities.

Keywords: dog therapy, therapy with animals, people with disabilities